

Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae

Rok 16, Nr 2/2012

Wydział Zarządzania i Administracji
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Zarządzanie i finanse

Justyna Łukomska-Szarek¹

ANALIZA WSKAŹNIKOWA W PROCESIE ZARZĄDZANIA FINANSAMI SAMORZĄDÓW LOKALNYCH

Wstęp

Aby prawidłowo zarządzać finansami należy podejmować takie decyzje, by osiągnąć najkorzystniejszą relację między osiąganymi przez jednostki samorządu terytorialnego efektami a ogółem poniesionych nakładów, a także zapewnić niezbędne środki pieniężne do ich realizacji. Sposób, w jaki jednostka samorządowa jest zarządzana finansowo, ma swoje odzwierciedlenie w jej zdolności do terminowego wywiązywania się z zaciągniętych zobowiązań, zdolności do finansowania swojego rozwoju. Istotnym elementem w procesie zarządzania finansami jest analiza finansowa, która zajmuje się oceną efektywności działalności podmiotów gospodarczych oraz ich sytuacją majątkową i finansową². Jedną z podstawowych metod analizy finansowej jest analiza wskaźnikowa, przeprowadzana na podstawie obliczeń wskaźników finansowych i ich ocenie oraz porównaniu w różnych przekrojach. Jest to metoda poznania obiektów i złożonych zjawisk poprzez ich podział na elementy proste i zbadanie związków między nimi. Wskaźniki te są odzwierciedleniem relacji różnych pozycji budżetu oraz sprawozdań finansowych jednostki samorządu terytorialnego. W artykule w oparciu o analizę wybranych wskaźników – płynności finansowej w ujęciu kasowym i memoriałowym, samodzielności finansowej, zadłużenia i atrakcyjności – dokonano oceny kondycji fi-

¹ Dr Justyna Łukomska-Szarek, adiunkt, Politechnika Częstochowska.

² Analiza finansowa, jako część analizy ekonomicznej, jest procesem dekompozycji zjawisk, procesów, problemów i przedmiotów. Składa się z zespołu metod umożliwiających przeprowadzenie badania zjawisk w związkach przyczynowo-skutkowych oraz ustalenie wpływu poszczególnych czynników oraz składników elementarnych na efekt końcowy. Por. *Współczesna analiza finansowa*, (red.) B. Micherda. Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2004, s. 22; W. Gabrusewicz, *Podstawy analizy finansowej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002, s. 18.

nansowej samorządów gminnych. Okres badawczy obejmuje lata 2004-2009. Dane do obliczenia badanych wskaźników pozyskano ze sprawozdań z wykonania budżetów samorządów terytorialnych oraz publikacji Ministerstwa Finansów i Regionalnych Izb Obrachunkowych.

1. Zarządzanie finansami lokalnymi – wybrane zagadnienia

Efektywność i przejrzystość procesów zarządzania finansami jednostek samorządu terytorialnego warunkują jasno sformułowane cele, prawidłowo prowadzona gospodarka finansowa³, odpowiednie metody, procedury, narzędzia i techniki wspomagające zarządzanie⁴. Finanse samorządów lokalnych można określić jako zasoby i środki pieniężne jednostek samorządu terytorialnego oraz operacje (procesy) finansowe, które polegają na gromadzeniu dochodów własnych i wyrównawczych (transferów w postaci subwencji i dotacji) oraz przychodów, a także dokonywania wydatków i rozchodów przez te jednostki w celu sfinansowania zadań własnych i zleconych im przez państwo lub zadań wspólnych⁵. Fundamentalnym czynnikiem określającym warunki działania samorządu terytorialnego są właśnie środki finansowe oraz odpowiednio zaplanowany budżet będący podstawowym instrumentem w procesie zarządzania i planowania⁶. Konieczność finansowania zadań przez samorzady lokalne determinuje ich wyposażenie w określone źródła zasilania. Samorząd wyposażony zostaje w majątek, z którego jest władny czerpać dochody⁷. Realizacja zadań jednostek samorządu terytorialnego wymaga nakładów finansowych. W proces ten jest włączony zarówno kapitał publiczny,

³ Pojęcie gospodarki finansowej z jednej strony dotyczy ogółu czynności, które polegają na przygotowaniu, realizacji, ewidencji, analizie oraz kontroli operacji i zjawisk pieniężnych odbywających się w podmiotach sektora publicznego. Natomiast z drugiej strony, omawiane pojęcie obejmuje czynności ukazujące stosunki oraz zdarzenia gospodarcze, które występują pomiędzy podmiotami sektora publicznego a otoczeniem. Por. M. Dylewski, B. Filipiak, A. Szewczyk, *Finanse publiczne. Instrumenty, struktury, procesy*, FNUS, Szczecin 2004, s. 74.

⁴ M. Jastrzębska, *Zarządzanie długiem jednostek samorządu terytorialnego*. Oficyna Wydawnicza Wolters Kluwer business, Warszawa 2009, s. 72.

⁵ Finanse określają procesy jak również zjawiska pieniężne, jakie zachodzą w danych podmiotach gospodarczych. W przypadku finansów publicznych zjawiska te są związane z kreowaniem, jak również rozdysponowaniem publicznych środków pieniężnych zapewniających odpowiednie funkcjonowanie sektora publicznego. Finanse lokalne obejmują zatem pieniężny mechanizm podziału i wymiany wartości materialnych, który polega na gromadzeniu i wydatkowaniu przez te podmioty zasobów pieniężnych. Por. E. Chojna-Duch, *Polskie prawo finansowe. Finanse publiczne*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2007, s. 212; J. Leńczuk, *Leksykon samorządu terytorialnego*, Oficyna Wydawnicza GRAF PUNKT, Warszawa 2000, s. 71; M. Wypych, *Finanse przedsiębiorstwa z elementami zarządzania i analizy*. Wydawnictwo Absolwent, Łódź 2007, s. 48; P.M. Gaudemet, *Finanse publiczne*, WN PWN, Warszawa 2000, s. 27-41.

⁶ M. Dylewski: *Planowanie budżetowe w podsektorze samorządowym. Uwarunkowania, procedury, modele*, Difin, Warszawa 2007, s. 95-110.

⁷ M. Kosek-Wojnar, K. Surówka, *Podstawy finansów samorządu terytorialnego*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 67.

jak i prywatny. Całość zasobów składa się na system finansowania jednostek samorządu terytorialnego⁸.

Zarządzanie finansami jest pewną specyficzną i szczególną kategorią zarządzania, w której nacisk położony jest na operacje związane z gromadzeniem środków pieniężnych i ich rozdysponowaniem⁹. Pojęcie to można rozpatrywać jako kompleksowe zarządzanie zasobami finansowymi, mające na celu realizację założeń polityki finansowej, jednostki samorządu terytorialnego, koordynację realizacji tej polityki, a także weryfikowanie wykorzystania zasobów finansowych, jak również podjętych działań¹⁰. W procesowym podejściu do finansów lokalnych, można mówić głównie o ich administrowaniu skoncentrowanym głównie na aspektach prawnych w dziedzinie gromadzenia i wydatkowania publicznych zasobów pieniężnych oraz o zarządzaniu nakierowanym na racjonalność, rozumianą jako efektywność i skuteczność ich gromadzenia i wydatkowania¹¹. Najczęściej zarządzanie finansami jednostek samorządu terytorialnego definiuje się jako kompleksowe zarządzanie zasobami finansowymi, mające na celu realizację założeń i koordynację polityki finansowej tych podmiotów, monitorowanie i weryfikowanie wykorzystania zasobów finansowych, jak również efektów podjętych działań¹².

2. Rola analizy wskaźnikowej w ocenie kondycji finansowej samorządów lokalnych

Samorząd terytorialny w strukturze organizacyjnej państwa posiada samodzielność finansową, dzięki której ma prawo do samodzielnego stanowienia budżetu, będącego podstawą jego gospodarki finansowej¹³. W celu realizacji postawionych przed nim zadań podejmuje działania związane z pobieraniem dochodów i doko-

⁸ System finansowania jednostek samorządu terytorialnego należy rozumieć jako ogół zasad, reguł, decyzji, narzędzi i instytucji obowiązujących w danym państwie, których celem jest stworzenie warunków i środków niezbędnych do zaopatrzenia ich w kapitał, który umożliwi funkcjonowanie i realizację postawionych przed jednostkami zadań. System finansowy powinien zatem gwarantować odpowiednią do zadań ilość środków i możliwość swobodnego nimi dysponowania. Por. B. Filipiak, *Strategie finansowe jednostek samorządu terytorialnego*, PWE, Warszawa 2008, s. 22; M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, *Finanse samorządowe*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2006, s. 71; B. Wankiewicz, *Zasoby finansowe, a rozwój samorządności lokalnej. Obszary rozwoju – rozwiązania modelowe*, CeDeWu, Warszawa 2009, s. 26; *Zarządzanie publiczne w lokalnej polityce społecznej*, (red.) A. Frąckiewicz–Wronka, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2007, s. 54.

⁹ E. Ruśkowski, J.M. Salachna, *Finanse lokalne po akcesji*, Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2007, s. 166; J. Łukomska-Szarek, G. Drewniak: *Theoretical basis of finance management in local self-governments* [In:] *Chosen problems of finance management of local self-government*. Ed. A. Zachorowska, J. Łukomska-Szarek. Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2010, s. 8-9.

¹⁰ A. Potoczek: *Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna*. Wyd. Agencja TNOIK i Centrum Kształcenia i Doskonalenia Kujawscy, Toruń 2003, s. 113.

¹¹ M. Jastrzębska, *Zarządzanie długiem ...*, *op.cit.*, s. 71.

¹² M. Jastrzębska, *Polityka budżetowa jednostek samorządu terytorialnego*. ODiDK, Gdańsk 2005, s. 43.

¹³ E. Malinowska-Misiąg, W. Misiąg, *Finanse publiczne w Polsce*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa – Rzeszów 2006, s. 602.

nywaniem określonych wydatków. Określenie wzajemnych relacji pomiędzy generowanymi dochodami i dokonywanymi wydatkami odzwierciedla efekt podejmowanych decyzji przez organy samorządu terytorialnego, ale także skutki tych decyzji w zakresie realizowanych zadań na rzecz społeczności lokalnej. Wnioski płynące z przeprowadzonych analiz, porównań i ocen kondycji finansowej mogą być podstawą weryfikacji podejmowanych decyzji i polityki budżetowej¹⁴.

Analiza wskaźnikowa kondycji finansowej podmiotów gospodarczych jest uzupełnieniem wstępnej analizy podstawowych dokumentów finansowych. Opiera się na badaniu wzajemnych relacji między poszczególnymi elementami sprawozdań finansowych¹⁵. Dostarcza głównie informacji o sytuacji finansowej danej jednostki i wynikach jej działalności na podstawie zbioru wskaźników logicznie ze sobą powiązanych. Wartość tych wskaźników, ich zmiany, a także relacje między nimi umożliwiają ocenę działalności samorządów lokalnych oraz stanowią podstawę do formułowania wniosków dotyczących przyszłości¹⁶. Jej zadaniem jest bowiem nie tylko przeanalizowanie wysokości wskaźników i ich trendów, ale także ustalenie, jaki wpływ mają poszczególne czynniki oraz składniki na działalność i sytuację finansową samorządów terytorialnych. Dzięki oznaczeniu trendów występujących w danej jednostce samorządu terytorialnego, analiza wskaźnikowa wspomaga proces planowania budżetowego oraz działalność inwestycyjną¹⁷.

3. Wskaźnikowa ocena samodzielności finansowej samorządów lokalnych

Samodzielność traktowana jest jako synonim niezależności lub niezawisłości¹⁸. W przypadku samorządowych jednostek organizacyjnych polega na tym, że podmioty te nie są hierarchicznie podporządkowane władzy centralnej, lecz w ramach obowiązującego porządku prawnego zobowiązane są do przestrzegania praw i w tym zakresie podlegają nadzorowi organów centralnych¹⁹. Pomiar samodzielności

¹⁴ W tym celu wykorzystuje się najczęściej analizę strukturalną określonych składników budżetu w ujęciu dynamicznym, co pozwala ocenić zarówno kierunek, jak i dynamikę zmian poszczególnych elementów układu dochodów i wydatków. Z punktu widzenia zarządzania gospodarką budżetową istotna jest analiza wzajemnych relacji między dochodami a wydatkami z uwzględnieniem przychodów i rozchodów budżetowych, a dotyczących kształtowania się wyniku finansowego budżetu. Por. M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, *Finanse samorządowe, op.cit.*, s. 144; S. Owsiak, *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, WN PWN, Warszawa 2005, s. 123; J. Łukomska-Szarek, *Wskaźnikowa ocena kondycji finansowej samorządów terytorialnych w Polsce*. „Studia i Materiały Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Wiedzą” 2010, nr 30, s. 192-193.

¹⁵ B. Pomykańska, P. Pomykański, *Analiza finansowa przedsiębiorstwa*. WN PWN, Warszawa 2007, s. 66.

¹⁶ W. Gabrusewicz, *Podstawy analizy finansowej, op.cit.*, s. 29.

¹⁷ J. Łukomska-Szarek, *Wskaźnikowa ocena działalności inwestycyjnej samorządów terytorialnych*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2010, nr 587, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 26, s. 573-574.

¹⁸ M. Kosek-Wojnar, *Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego w sferze wydatków*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni” 2006, nr 4, s. 75.

¹⁹ Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego opiera się nie tyle na swobodzie działania w sprawach, które nie są wyłączone z ich kompetencji lub nie wchodzą w zakres kompetencji in-

finansowej związany jest zatem z określonym stopniem swobody podejmowania decyzji finansowych w zakresie wydatkowania zgromadzonych dochodów. Wielu autorów podkreśla, że dobór mierników służących do oceny stopnia samodzielności finansowej jednostek samorządu terytorialnego jest trudny²⁰. Najczęściej stosuje się osiem wskaźników:

1. udział wydatków budżetowych samorządów terytorialnych w relacji do PKB – x_1 ,
2. udział wydatków samorządowych w wydatkach publicznych – x_2 ,
3. udział dochodów własnych w dochodach ogółem danej jednostki samorządu terytorialnego (ewentualnie w wydatkach) – x_3 ,
4. udział dochodów własnych i subwencji ogólnej pomniejszonej o część oświatową w dochodach ogółem (lub wydatkach ogółem) – x_4 ,
5. udział dochodów podatkowych w relacji do dochodów budżetowych ogółem – x_5 ,
6. udział dochodów z podatków i opłat w dochodach budżetowych ogółem (ewentualnie w wydatkach) – x_6 ,
7. udział dochodów z majątku w relacji do dochodów budżetowych ogółem – x_7 ,
8. udział wydatków inwestycyjnych w relacji do wydatków ogółem – x_8 .

Na bazie powyższych wskaźników można zaproponować pięć wariantów pomiaru samodzielności finansowej. Wariant pierwszy stanowi średnią geometryczną wskaźników od x_1 do x_8 ; drugi średnią geometryczną wskaźników od x_1 do x_8 z pominięciem wskaźnika x_3 ; wariant trzeci średnią geometryczną wskaźników od x_3 do x_8 ; wariant czwarty średnią geometryczną wskaźników od x_4 do x_8 ; a wariant 5 średnią geometryczną wskaźników od x_4 do x_8 z pominięciem wskaźnika x_7 . Należy także podkreślić, że wariant pierwszy i drugi stanowią ujęcie szersze, a pozostałe ujęcie węższe, bowiem informują o stopniu samodzielności finansowej odnoszącej się bezpośrednio do kondycji finansowej samorządów lokalnych²¹. Aby określić stopień samodzielności finansowej samorządów lokalnych w pierwszej kolejności sporządzono tabelę 1, obejmującą zestawienie podstawowych danych, służących do obliczenia 8 wskaźników (zmiennych). W drugiej kolejności określono zmienne od x_1 do x_8 , a następnie obliczono na ich podstawie średnią geometryczną dla samorządów lokalnych w Polsce w latach 2004-2009.

nych organów władzy, ile na posiadaniu własnych, wystarczających zasobów finansowych, którymi te jednostki mogą swobodnie dysponować w ramach wykonywania swych uprawnień. Por. J. Zawora, *Samodzielność finansowa samorządu gminnego*. Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008, s. 14; M. Sakowicz, *Modernizacja samorządu terytorialnego w procesie integracji Polski z Unią Europejską*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2007, s. 33.

²⁰ M. Kosek-Wojanr, K. Surówka, *op.cit.*, s. 88; M. Jastrzębska, *Sytuacja finansowa jednostek samorządu terytorialnego przed akcesją i po akcesji Polski do struktur Unii Europejskiej*, „Finanse Komunalne” 2009, nr 12, s. 14; J. Zawora, *op.cit.*, s. 37-38.

²¹ Por. M. Jastrzębska, *Sytuacja finansowa...*, *op.cit.*, s. 14; J. Łukomska-Szarek, *New Public Management and financial independence in local self-government units*. In: *Chosen problems...*, *op.cit.*, s. 32-33.

Tabela 1. Stopień samodzielności finansowej gmin ogółem w latach 2004-2009 (w %).

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
x_1	4,43	4,67	5,02	4,77	4,95	5,21
x_2	10,56	11,12	12,02	11,60	11,78	11,85
x_3	48,23	48,68	47,39	49,51	49,25	46,27
x_4	57,45	57,30	55,70	57,63	57,93	56,18
x_5	35,45	34,40	33,33	35,39	35,88	33,68
x_6	37,04	35,78	34,57	36,49	36,94	34,60
x_7	4,09	3,54	3,94	4,79	4,44	3,70
x_8	18,05	17,93	20,10	18,48	19,96	22,54
Stopień samodzielności finansowej gmin ogółem $x_g = \sqrt[8]{x_1 \times x_2 \dots x_8}$						
Wariant 1	18,30	18,06	18,63	19,14	19,34	18,80
Wariant 2	15,93	15,67	16,31	16,71	16,92	16,53
Wariant 3	25,40	24,53	24,94	26,24	26,36	25,14
Wariant 4	22,34	21,39	21,94	23,11	23,26	22,26
Wariant 5	34,16	33,53	33,70	34,25	35,18	34,85

Źródło: Witryna internetowa Ministerstwa Finansów www.mf.gov.pl (15.04.2011).

Dokonując analizy danych przedstawionych w tabeli 1 można wskazać, że samorzędy gminne we wszystkich badanych wariantach wykazywały w latach 2004-2005 tendencję malejącą samodzielności finansowej, jednak amplituda wahań poszczególnych wskaźników w tym okresie nie przekroczyła 1%. Progres samodzielności finansowej przypadł na lata 2006-2008, przy czym najmniejsze wartości, oscylujące w przedziale 16,3-16,9% odnotowano w przypadku wariantu drugiego, a największe dla wariantu piątego bowiem kształtowały się na poziomie 33,7-35,2%.

Wynikało to przede wszystkim z trendu rosnącego dochodów własnych, które w strukturze dochodów budżetowych ogółem stanowiły wówczas między 46-49%. Uwzględniając w nich także udział subwencji pomniejszonej o część oświatową granica ta wynosiła 55,7-57,9%. Dość niski udział w strukturze dochodów budżetowych wykazywały natomiast dochody majątkowe, bowiem kształtowały się na przestrzeni badanych lat w przedziale 3,7-4,7%. W latach 2007-2009 wzrastał udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem, przy czym największą wartość miernika odnotowano w 2009 roku – 22,54%. Podejmowaną działalność inwestycyjną finansowano wówczas dodatkowo ze zwrotnych źródeł zasilania finansowego oraz środków unijnych, bowiem dochody własne i majątkowe w relacji do dochodów ogółem wykazywały stopniowy trend spadku (ich dynamika uległa spowolnieniu). Wpłynęło to na poziom samodzielności finansowej w 2009 roku, bowiem we wszystkich badanych wariantach, podobnie jak w 2005 roku, odnotowano spadek badanych wskaźników między 0,2-1,2%. Przyczynił się do tego ogólnooświatowy kryzys finansowy i spowolnienie gospodarcze, ale także decyzje polityczne w zakresie obniżenia progów podatkowych i wprowadzenia ulg, przy czym nie zrekomensowano tego źródła wpływów, żadnym innym. Wahania koniunktury, ściśle powiązane z gospodarką i polityką fiskalną państwa, to

główne determinanty ujemnej dynamiki dochodów własnych samorządów lokalnych. W 2009 roku miał miejsce ich spadek o 2,2% w stosunku do roku poprzedniego, wobec wzrostu dynamiki dochodów transferowych (dotacji celowych na poziomie 9,9% oraz subwencji ogólnej 10,4%). Dochody własne przesadzają o stopniu samodzielności finansowej samorządów terytorialnych, ich spadek niekorzystnie wpływa na działalność inwestycyjną, a tym samym rozwój lokalny.

4. Wskaźnikowa ocena płynności finansowej i zadłużenia samorządów lokalnych

Głównym celem analizy płynności finansowej jednostki samorządu terytorialnego jest syntetyczne określenie stanu finansowego oraz weryfikacja decyzji rozwojowych. Przedmiotem takiej analizy jest ocena zdolności danej jednostki samorządu terytorialnego do osiągnięcia przepływów pieniężnych umożliwiających regulowanie wymagalnych zobowiązań i pokrywanie nieoczekiwanych, nagłych wydatków²². Rozpatrując analizowaną problematykę, należy przede wszystkim wspomnieć o dwóch sposobach ustalania płynności finansowej samorządów terytorialnych, tj. według metody kasowej i memoriałowej²³. Takie ujęcie płynności finansowej wiąże się bezpośrednio ze sposobem ewidencji i sprawozdawczością jednostek samorządu terytorialnego. O ile bowiem podmioty gospodarujące prowadzą ewidencję głównie w oparciu o metodę memoriałową, dla ewidencjonowania działalności podmiotów sektora publicznego znajduje zastosowanie zarówno metoda kasowa, jak i memoriałowa²⁴. Na podstawie odpowiednich mierników z literatury przedmiotu²⁵ w tabeli 2 zaprezentowano obliczone wskaźniki płynności finansowej gmin w ujęciu kasowym i memoriałowym.

W pierwszej kolejności analizie poddano płynność finansową w ujęciu kasowym. Na podstawie obliczonych wskaźników można stwierdzić, że samorzady gminne wykazywały trend wzrostu badanej miary z 1,04 w 2004 roku do 1,07 w latach 2007-2008, natomiast podobnie jak większość jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w 2009 roku miał miejsce jej spadek, jednak tylko o 0,02. Potwierdzają to dane przedstawione w tabeli 2. Gminy posiadały zatem możliwości pełnego pokrycia wydatków i rozchodów przez generowane dochody i przy-

²² D. Wędzki, *Strategie w płynności finansowej przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002, s. 34.

²³ Zasadą dominującą w ocenie płynności finansowej jest ujęcie kasowe, które obrazuje fizyczny wpływ dochodu/przychodu lub fizyczną zapłatę (obniżenie), związaną z wydatkiem/rozchodem. W układzie memoriałowym dokonywać oceny płynności możemy przez branie pod uwagę nie tylko zrealizowanych dochodów, ale także tych, które są przypisane danej jednostce. Por. J. Łukomska-Szarek, *Theoretical Fundamentals of Financial Liquidity Management in Local Self-Government Units*. In: *Financial Liquidity Management in Present-Day Economic Institutions*. Ed. J. Łukomska-Szarek, A. Wójcik-Mazur. Rusnauckniga, Belgorod 2010, s. 102-104.

²⁴ M. Kosek-Wojnar, J. Wojnar, *Ryzyko utraty płynności jednostek samorządu terytorialnego – próba kwantyfikacji*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania w Bochni” 2005, nr 3, s. 41-42.

²⁵ M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, *Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Municipium, Warszawa 2004, s. 109; M. Kosek-Wojnar, J. Wojnar, *op.cit.*, s. 39.

chody. Inny obraz daje analiza płynności finansowej w ujęciu memoriałowym. Samorządy gminne w latach 2004-2006 wykazywały płynność finansową poniżej jedności (około 0,95). Wskazuje to na nieadekwatność posiadanych przez te podmioty środków na finansowanie powierzonych im zadań w badanym okresie. Dopiero w 2007 roku wskaźnik przekroczył wartość równą 1, odpowiednio 1,03 w 2007 roku, 1,08 w 2008 roku i 1,01 w 2009.

Tabela 2. Wskaźniki płynności finansowej w ujęciu kasowym i memoriałowym samorządów lokalnych w latach 2004-2009.

Nazwa wskaźnika i formuła jego obliczenia	2004	2005	2006	2007	2008	2009
$WPK = (ZD_t + ZP_t) : (ZW_t + ZR_t)$ WPK – wskaźnik płynności w ujęciu kasowym, ZD _t – zrealizowane dochody budżetowe na dany moment czasowy t, ZP _t – zrealizowane przychody budżetowe na dany moment czasowy t, ZW _t – zrealizowane wydatki budżetowe na dany moment czasowy t, ZR _t – zrealizowane rozchody budżetowe na dany moment czasowy t.	1,04	1,05	1,05	1,07	1,07	1,05
$WPF = (ZD_t + ZP_t + N_t) : (ZW_t + ZR_t + ZW_t)$ WPF – wskaźnik płynności w ujęciu memoriałowym, N _t – należności budżetowe przypisane na dany moment czasowy t, ZW _t – zobowiązania wymagalne na dany moment czasowy t.	0,95	0,96	0,95	1,03	1,08	1,01

Źródło: Witryna internetowa Ministerstwa Finansów www.mf.gov.pl (15.04.2011).

Uzupełnieniem analizy płynności finansowej jest ocena zadłużenia gmin. Dokonując analizy wskaźnikowej poziomu zadłużenia gmin ogółem można wskazać, że okres 2004-2009 charakteryzował się zarówno wzrostem, jak i spadkiem udziału zobowiązań ogółem w dochodach ogółem, przy czym z wyjątkiem 2009 roku amplituda wahań pomiędzy badanymi wskaźnikami nie była duża, oscylowała między 0,1-1,1% w porównaniu do roku poprzedniego. Wskazaną tezę potwierdzają dane przedstawione w tabeli 3, można bowiem na ich podstawie stwierdzić, że zobowiązania ogółem w relacji do dochodów ogółem kształtowały się na poziomie 17,4-18,7%. Spowolnienie gospodarcze i spadek dochodów własnych skutkowały wzrostem zobowiązań w 2009 roku, które miały umożliwić realizację zaplanowanych przedsięwzięć inwestycyjnych. W gminach największą wartość badanej miary odnotowano właśnie w tym roku (22,5%), przy czym zadłużenie ogółem gmin miejskich wyniosło 25,8%, a gmin wiejskich 17,2%. Poziom relacji zobowiązań ogółem do dochodów ogółem kształtował się zatem odmiennie dla poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, choć należy zaznaczyć że coraz mniej podmiotów samorządowych wykazywało zadłużenie powyżej ustawowego wówczas obowiązującego 60% limitu.

Tabela 3. Wskaźnik zobowiązań ogółem w relacji do dochodów ogółem gmin w latach 2004-2009.

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gminy, w tym:	18,7	17,6	18,5	17,5	17,4	22,5
- Miejskie	19,6	19,8	21,3	19,6	19,5	25,8
- Miejsko-wiejskie	17,0	15,7	16,0	19,5	18,7	23,9
- Wiejskie	16,7	14,3	15,0	14,4	13,8	17,2

Źródło: Witryna internetowa Ministerstwa Finansów www.mf.gov.pl (15.04.2011).

Tabela 4. Obciążenie dochodów ogółem wydatkami na obsługę zadłużenia gmin w latach 2004-2009.

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gminy, w tym:	4,8	5,6	5,4	5,9	5,2	4,8
- Miejskie	5,3	5,2	6,1	6,4	5,8	5,3
- Miejsko-wiejskie	4,4	5,3	5,1	6,2	5,5	5,0
- Wiejskie	4,7	6,4	5,1	5,2	4,4	4,1

Źródło: Witryna internetowa Ministerstwa Finansów www.mf.gov.pl (15.04.2011).

W przypadku obsługi zadłużenia najwięcej środków samorządy gminne ogółem wydatkowały w latach 2005-2007, bowiem obciążenie dochodów ogółem wydatkami na spłatę rat kapitału i odsetek kształtowało się na poziomie powyżej 5,4-5,9%, natomiast najmniejszą wartość wskaźnika odnotowano w pierwszym i ostatnim roku – 4,8%. Poszczególne typy gmin wykazywały niewielkie zróżnicowanie poziomu badanej miary, między 4,1-6,4%, przy czym należy podkreślić, że większymi możliwościami obsługi długu charakteryzowały się gminy miejskie. Gminy wiejskie w 2005 roku odnotowały wskaźnik na poziomie 6,4%, a w kolejnych latach odnotowano trend malejący do 4,1% w 2009 roku.

5. Wskaźnikowa ocena potencjału i atrakcyjności finansowej samorządów lokalnych

Kwantyfikacja i ocena rozwoju danej jednostki samorządu terytorialnego może być dokonana przy użyciu miar jakościowych i ilościowych. W przypadku miar jakościowych istotną rolę odgrywa ocena dokonywana przez samych mieszkańców oraz interesariuszy zainteresowanych danym obszarem o znaczeniu lokalnym i regionalnym²⁶. W niniejszym opracowaniu ograniczono się jednak do miar ilościowych, które w sposób syntetyczny służą do oceny potencjału rozwojowego i atrakcyjności samorządów lokalnych. W tym celu posłużono się grupą wskaźni-

²⁶ E. Nowińska, *Strategia rozwoju gmin na przykładzie gmin przygranicznych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1997, s. 42.

ków z literatury przedmiotu²⁷, których analiza w latach 2004-2009 umożliwiła ocenę tendencji zmian operacyjnej i całkowitej zdolności do rozwoju gmin oraz ich atrakcyjności.

W pierwszej kolejności ocenie poddano operacyjną i całkowitą zdolność do rozwoju gmin²⁸. Obliczone w tabeli 5 wskaźniki informują o faktycznych możliwościach finansowania nakładów związanych z rozwojem samorządów lokalnych z tytułu uzyskanej nadwyżki wolnych środków finansowych. Analiza operacyjnej zdolności do rozwoju samorządów gminnych wskazuje, że pierwsze trzy lata 2004-2006 charakteryzowały się trendem malejącym badanego wskaźnika co oznaczało, iż środki pozyskane z nadwyżki operacyjnej stanowiły w 2004 roku 13% dochodów bieżących i mogły zostać przekazane na finansowanie działalności inwestycyjnej, a w kolejnych latach wartość ta obniżała się o 1 punkt procentowy do 11% w 2006 roku. Mimo trendu wzrostu nadwyżki operacyjnej (w latach 2004-2008 z 4,92 mld zł zwiększyła się do 8,07 mld zł) dochody bieżące w okresie od 2004 do 2006 roku rosły szybciej. Dopiero spowolnienie ich dynamiki wzrostu w latach 2007-2008 (w przypadku indeksów łańcuchowych obserwujemy dynamikę na poziomie 10,2% w porównaniu z 12,5% z 2006 roku) wpłynęło na ukształtowanie się wskaźnika operacyjnej zdolności do rozwoju samorządów lokalnych na poziomie 14%.

Z kolei całkowita zdolność do rozwoju samorządów lokalnych tylko w latach 2004-2008 wykazywała wzrost, bowiem wolne środki stanowiące w 2004 roku 17% dochodów ogółem zwiększyły się do 20%. W 2009 roku badana miara obniżyła się, odnotowano wówczas poziom z pierwszego roku analizy. Należy zaznaczyć, że mimo dynamicznego wzrostu dochodów majątkowych (w 2009 roku w porównaniu do 2008 odnotowano ich wzrost o 14,7% wobec ujemnej dynamiki z okresu poprzedniego na poziomie 1,3%) dochody bieżące rosły wolniej od wydatków bieżących i spowodowało to obniżenie nadwyżki operacyjnej o 23,3% w porównaniu do roku poprzedniego. Nadwyżkę operacyjną odnotowało 2585 samorządów terytorialnych, w tym 2245 gmin. Samorzady lokalne w wyniku osiągniętego w 2009 roku szybszego wzrostu wydatków wobec dochodów zmuszone zostały do zaciągnięcia zobowiązań, co wpłynęło bezpośrednio na ogólny wzrost ich zadłużenia. Zwrotne zasilanie finansowe umożliwiło realizację wydatków inwestycyjnych, co w efekcie skutkowało wysoką dynamiką wydatków inwestycyjnych w 2009 roku, ale także większym udziałem zobowiązań w wydatkach

²⁷ M. Dylewski, *Przegląd metod oceny sytuacji finansowej JST* [w:] *Metodyka kompleksowej oceny gospodarki finansowej jednostki samorządu terytorialnego*, (red.) B. Filipiak, Difin, Warszawa 2009, s. 197; M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, *Metody analityczne w działalności jednostek podsektora samorządowego*, Difin, Warszawa 2010, s. 116-117.

²⁸ W przypadku operacyjnej zdolności do rozwoju nie uwzględnia się dochodów majątkowych, tym samym badana miara może służyć do projekcji wydatków eksploatacyjnych. Natomiast w przypadku całkowitej zdolności jednostki samorządu terytorialnego do rozwoju uwzględnia się dochody majątkowe, można jednak wskazać, że mają one charakter jednostkowy. Por. M. Dylewski, B. Filipiak, M. Gorzałczyńska-Koczkodaj, *Metody analityczne...*, *op.cit.*, s. 117.

ogółem w przypadku gmin z 20% w 2008 roku do 22,5%, co obrazują dane zawarte w tabeli 3.

Tabela 5. Operacyjna i całkowita zdolność do rozwoju gmin w latach 2004-2009 (w %).

Nazwa wskaźnika i formuła jego obliczenia	2004	2005	2006	2007	2008	2009
$\text{WOR} = \frac{\sum_{t=1}^n (DB_t - WB_t)}{\sum_{t=1}^n DB_t} \times 100$ <p>WOR - operacyjna zdolność do rozwoju JST DB_t – dochody bieżące w danym roku t, WB_t – wydatki bieżące w danym roku t</p>	13	12	11	14	14	10
$\text{WORC} = \frac{\sum_{t=1}^n (DB_t - WB_t + DM_t)}{\sum_{t=1}^n D_t} \times 100$ <p>WORC - całkowita zdolność do rozwoju JST DM_t – dochody majątkowe w danym roku t, D_t – dochody ogółem w danym roku t.</p>	17	18	18	20	20	17

Źródło: Witryna internetowa Ministerstwa Finansów www.mf.gov.pl (15.04.2011).

Tabela 6. Wskaźniki atrakcyjności samorządów lokalnych (w zł/mieszkańca).

Nazwa wskaźnika i formuła jego obliczenia	2004	2005	2006	2007	2008	2009
$\text{WI} = \frac{I_t}{L}$ <p>WI – wskaźnik wielkości inwestycji na jednego mieszkańca I_t – inwestycje samorządów w danym okresie t L – liczba mieszkańców</p>	291,9	324,3	421,6	408,6	494,3	620,1
$\text{WD} = \frac{D_t}{L}$ <p>WD – wskaźnik wielkości dochodów na jednego mieszkańca D_t – dochody budżetowe w danym okresie t</p>	2396,0	2695,9	3067,3	3445,9	3740,4	4060,28
$\text{WD} = \frac{W_t}{L}$ <p>WW – wskaźnik wielkości wydatków na jednego mieszkańca W_t – wydatki budżetowe w danym okresie t</p>	2392,9	2719,3	3 145,9	3386,5	3809,0	4400,80

Źródło: Witryna internetowa Ministerstwa Finansów www.mf.gov.pl (15.04.2011).

Ostatnim elementem podjętych rozważań jest ocena atrakcyjności samorządów gminnych. W tym zakresie ocenie poddano trzy wskaźniki w przeliczeniu na mieszkańca. Dane przedstawione w tabeli 6 wskazują, że w latach 2004-2009 progresją charakteryzowały się zarówno dochody (odnotowano wzrost z 2396 do

4060 zł/mieszkańca – około 69%), jak i wydatki per capita (z poziomu 2393 do 4400 zł/mieszkańca – około 84%), przy czym tylko w 2004 i 2007 roku dochody rosły szybciej od wydatków. Z kolei wskaźnik wielkości inwestycji na mieszkańca tylko w 2007 roku uległ zmniejszeniu o 3% (z 421,6 zł/mieszkańca w 2006 roku do 408,6%). Pozostałe lata potwierdzają wzrost aktywności inwestycyjnej gmin, bowiem w porównaniu do roku bazowego 2004 badana miara zwiększyła się o 112% (z 292 do 620 zł/mieszkańca). Należy zaznaczyć, że realizowane przez gminy przedsięwzięcia inwestycyjne skutkują najczęściej wzrostem ich atrakcyjności i zdolności do rozwoju.

Podsumowanie

Proces zarządzania finansami w jednostkach samorządu terytorialnego obejmuje ciąg decyzji finansowych sprowadzających się do dokonywania wyborów między różnymi alternatywami. Wybór taki ułatwiają sformułowane przez teorię i sprawdzone w praktyce kryteria i reguły postępowania oraz odpowiednie narzędzia analityczne i liczne instrumenty finansowe. Ich znajomość jest niezbędna, jeżeli decyzje mają być trafne i służyć racjonalnemu gospodarowaniu zasobami publicznymi, będącymi w dyspozycji samorządów lokalnych. Analiza wskaźnikowa jest często stosowaną metodą przeprowadzania procesu badań ekonomiczno-finansowych. Wspomaga podejmowanie decyzji dotyczących funkcjonowania samorządów terytorialnych, czynników oddziałujących na osiągnięty wynik finansowy, słabych i mocnych stron ich działalności. Umożliwia ocenę jednostki gospodarczej w szerokiej perspektywie. Należy jednak podkreślić, że przeprowadzona w niniejszym opracowaniu analiza wskaźnikowa w ujęciu dynamicznym w latach 2004-2009, nie daje pełnego obrazu oceny kondycji finansowej samorządów gminnych, a jedynie stanowi podstawę do podjęcia szerszych badań w zakresie analizy poziomej i pionowej odpowiednich sprawozdań finansowych. Na podstawie podjętych rozważań można wskazać, że w okresie 2006-2008 gminy charakteryzowały się tendencją rosnącą samodzielności finansowej, co wynikało głównie z rosnącego poziomu ich dochodów własnych. W pozostałych latach wahania koniunktury i polityka fiskalna państwa, przyczyniły się do ujemnej dynamiki dochodów własnych, co skutkowało obniżeniem stopnia ich samodzielności finansowej i wzrostem zadłużenia, a środki pozyskane z nadwyżki operacyjnej mogły zostać przekazane w mniejszym stopniu na finansowanie działalności inwestycyjnej. Zwłaszcza w 2009 roku ogólnoswiatowy kryzys finansowy i spowolnienie gospodarcze, ale także decyzje polityczne w zakresie obniżenia progów podatkowych i wprowadzenia ulg wpłynęły na obniżenie samodzielności finansowej, płynności finansowej oraz operacyjnej i całkowitej zdolności do rozwoju badanych jednostek. W przypadku badania płynności finansowej w ujęciu kasowym stwierdzono, że gminy posiadały możliwości pełnego pokrycia wydatków i rozchodów przez generowane dochody i przychody. Inny obraz daje analiza płynności finansowej w ujęciu memoriałowym. Samorządy gminne w latach 2004-2006 wykazywały płynność finansową poniżej jedności, co potwierdza nieadekwatność

posiadanych przez te badane podmioty środków na finansowanie powierzonych im zadań. Samorządy lokalne w wyniku osiągniętego w 2009 roku szybszego wzrostu wydatków wobec dochodów zmuszone zostały do zaciągnięcia zobowiązań w celu realizacji zaplanowanych przedsięwzięć inwestycyjnych, co wpłynęło bezpośrednio na ogólny wzrost ich zadłużenia. Wskaźnik wielkości inwestycji na mieszkańca tylko w 2007 roku uległ zmniejszeniu, pozostałe lata potwierdzają eskalację aktywności inwestycyjnej gmin.

Bibliografia:

1. Chojna–Duch E., *Polskie prawo finansowe. Finanse publiczne*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2007.
2. Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska-Koczkodaj M., *Analiza finansowa w jednostkach samorządu terytorialnego*, Wydawnictwo Municipium, Warszawa 2004.
3. Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska-Koczkodaj M., *Finanse samorządowe*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2006.
4. Dylewski M., Filipiak B., Gorzałczyńska-Koczkodaj M., *Metody analityczne w działalności jednostek podsektora samorządowego*, Difin, Warszawa 2010.
5. Dylewski M., Filipiak B., Szewczyk A., *Finanse publiczne. Instrumenty, struktury, procesy*, FNUS, Szczecin 2004.
6. Dylewski M., *Planowanie budżetowe w podsektorze samorządowym. Uwarunkowania, procedury, modele*, Difin, Warszawa 2007.
7. Dylewski M., *Przegląd metod oceny sytuacji finansowej JST [w:] Metodyka kompleksowej oceny gospodarki finansowej jednostki samorządu terytorialnego*, (red.) B. Filipiak, Difin, Warszawa 2009.
8. Filipiak B., *Strategie finansowe jednostek samorządu terytorialnego*, PWE, Warszawa 2008.
9. Gabrusewicz W., *Podstawy analizy finansowej*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002.
10. Gaudemet P.M., *Finanse publiczne*. WN PWN, Warszawa 2000.
11. Jastrzębska M., *Polityka budżetowa jednostek samorządu terytorialnego*, ODiDK, Gdańsk 2005.
12. Jastrzębska M., *Sytuacja finansowa jednostek samorządu terytorialnego przed akcesją i po akcesji Polski do struktur Unii Europejskiej*, „Finanse Komunalne” 2009, nr 12.
13. Jastrzębska M., *Zarządzanie długiem jednostek samorządu terytorialnego*, Oficyna Wydawnicza Wolters Kluwer business, Warszawa 2009.
14. Kosek-Wojnar M., Surówka K., *Podstawy finansów samorządu terytorialnego*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
15. Kosek-Wojnar M., Wojnar J., *Ryzyko utraty płynności jednostek samorządu terytorialnego – próba kwantyfikacji*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania w Bochni” 2005, nr 3.
16. Kosek-Wojnar M., *Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego w sferze wydatków*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni” 2006, nr 4.
17. Leńczuk J., *Leksykon samorządu terytorialnego*, Oficyna Wydawnicza GRAF PUNKT, Warszawa 2000.
18. Łukomska-Szarek J., Drewniak G., *Theoretical basis of finance management in local self-governments*. In: *Chosen problems of finance management of local self-*

- government, ed. A. Zachorowska, J. Łukomska-Szarek. Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2010.
19. Łukomska-Szarek J., *New Public Management and financial independence in local self-government units* [in:] *Chosen problems of finance management of local self-government*. Ed. A. Zachorowska, J. Łukomska-Szarek. Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2010.
 20. Łukomska-Szarek J., *Theoretical Fundamentals of Financial Liquidity Management in Local Self-Government Units* [in:] *Financial Liquidity Management in Present-Day Economic Institutions* ed. J. Łukomska-Szarek, A. Wójcik-Mazur, Rusnauckniga, Belgorod 2010.
 21. Łukomska-Szarek J., *Wskaźnikowa ocena działalności inwestycyjnej samorządów terytorialnych*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2010, nr 587, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 26.
 22. Łukomska-Szarek J., *Wskaźnikowa ocena kondycji finansowej samorządów terytorialnych w Polsce*. „Studia i Materiały Polskiego Stowarzyszenia Zarządzania Wiedzą” 2010, nr 30.
 23. Malinowska-Misiąg E., Misiąg W., *Finanse publiczne w Polsce*. Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa – Rzeszów 2006.
 24. Nowińska E., *Strategia rozwoju gmin na przykładzie gmin przygranicznych*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1997.
 25. Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, WN PWN, Warszawa 2005.
 26. Pomykańska B., Pomykański P., *Analiza finansowa przedsiębiorstwa*, WN PWN, Warszawa 2007.
 27. Potoczek A., *Polityka regionalna i gospodarka przestrzenna*, Wyd. Agencja TNOIK i Centrum Kształcenia i Doskonalenia Kujawscy, Toruń 2003.
 28. Ruśkowski E., Salachna J.M., *Finanse lokalne po akcesji*. Wydawnictwo Wolters Kluwer Polska Sp. z o. o., Warszawa 2007.
 29. Sakowicz M., *Modernizacja samorządu terytorialnego w procesie integracji Polski z Unią Europejską*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2007.
 30. Wankiewicz B., *Zasoby finansowe, a rozwój samorządności lokalnej. Obszary rozwoju – rozwiązania modelowe*. CeDeWu, Warszawa 2009.
 31. Wędzki D., *Strategie w płynności finansowej przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002.
 32. *Współczesna analiza finansowa*, (red.) B. Micherda, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2004.
 33. Wypych M., *Finanse przedsiębiorstwa z elementami zarządzania i analizy*, Wydawnictwo Absolwent, Łódź 2007.
 34. *Zarządzanie publiczne w lokalnej polityce społecznej*, (red.) A. Frackiewicz – Wronka, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2007.
 35. Zawora J., *Samodzielność finansowa samorządu gminnego*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008.

Abstrakt

Analiza wskaźnikowa jest jednym z elementów analizy ekonomicznej, do niedawna częściej wykorzystywanym w sektorze prywatnym niż publicznym. W artykule podjęto rozważania na temat analizy wskaźnikowej, instrumentu wy-

korzystywanego przy ocenie kondycji finansowej samorządów terytorialnych. Przedstawiono klasyfikację wskaźników: płynności finansowej, samodzielności finansowej, zadłużenia i atrakcyjności oraz dokonano oceny wybranych wskaźników finansowych samorządów gminnych w latach 2004-2009.

Ratio analysis in the process of financial management of local governments

Ratio analysis is one of the elements of economic analysis, which until recently had been used more frequently in private rather than in public sector. This article highlights considerations on ratio analysis as a tool used during the assessment of financial situation of local governments. A classification of ratios has been presented: financial liquidity, self-financing, debt and attractiveness, and an evaluation of selected financial ratios in *gmina* local authorities over the period of 2004-2009 has also been made.

PhD Justyna Łukomska-Szarek, assistant profesor, Czestochowa University of Technology.